

NÖVÉNYVÉDELEM

41. ÉVFOLYAM * 2005. ÁPRILIS * 4. SZÁM

A 2004. ÉVI ÉS A 2005-RE VÁRHATÓ
ERDŐGAZDASÁGI KÁROK

KÖNYVISMERTETÉS

Boerema, G. H., Gruyter, J. de, Noordeloos, M. E. and Hamers, M. E. C.

PHOMA IDENTIFICATION MANUAL

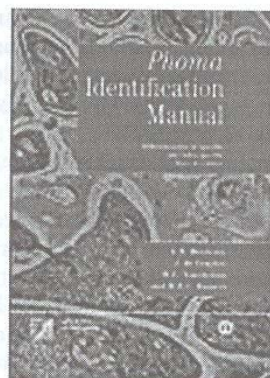
Differentiation of Specific and Infra-specific Taxa in Culture. CABI Publishing

CAB International Wallingford, Oxfordshire, UK. 2004. 470 pp. ISBN 0 85199 743 0

A régen várt monográfia a szerzők több mint négy évtizedes, részletekben is igen gazdag munkásságának szintézise. A *Phoma* fajok tanulmányozását Gerhard Boerema (e: Burma) az 1960-as évek elején kezdte és folytatta a '90-es évek eleji nyugdíjazásáig. A kibővült taxonómiai kutatásokat tanítványa és utóda, Johannes de Gruyter (e: dö Hrujter) koordinálja a szenior kutató ma is aktív segítségével egy olyan intézetben (Holland Növényvédelmi Szolgálat, Wageningen, holland nevének rövidítése: PD), amelynek elsődleges feladata nem a kutatás, hanem hatósági feladatok ellátása.

A diagnosztikai kihíváson alapuló kutatómunka a *Phoma lingam*mal fertőzött káposztamagvak vizsgálatával kezdődött, amikor a maghéjról két másik *Phoma* fajt is izoláltak. A domináns faj a *Phoma herbarum* Westend.-nak bizonyult, amely a *Phoma* genus (*sensu* Saccardo, *nomen genericum conservandum*, 1954) típusfaja. Ez a monográfia a *Phoma* Sacc. emend. Boerema & G. J. Bollen nemzetség 223 faját, ill. fajon belüli rendszertani egységét (infraspecific taxa) tartalmazza, 1146 szinonim névvel egyetemben, különböző Coelomycetes genusokból.

Figyelemre méltó azonban, hogy a CMI 1998-ban publikált „Preliminary list of names in *Phoma*” mintegy 2800 fajnevet kompilál. A fajok leírása ebben a munkában jórészt európai eredetű, kisebb számban más kontinensekről

származó izolátumok összehasonlító *in vitro* vizsgálatain alapul, melyeket növénykórokozónak v. általánosan előforduló (ubiquitous) szaprofitonnak tekintenek. Köztük olyan fitopatogén fajokkal találkozunk, mint a burgonya *Ph. andigena* (andoki /fekete/ fómás), ill. *Ph. foveata* (fómás gumókorhadás, gangréna) betegségei, mindkettő EPPO karantén faj, a *Ph. betae* (cukorrépa és spenót gyökérfekélye), a *Ph. apiicola* (zeller gumóvarasodása), *Ph. lingam* (keresztesvirágúak „feketelábúsága”), *Ph. medicaginis* (syn.: *Ascochyta imperfecta*, lucerna levélpergése és tavaszi szárfeketedése), *Ph. pinodella* (syn.: *A. pinodella*, borsó szártőrothadása, herefélék feketeszárúsága), *Ph. macdonaldii* (napraforgó fekete szárfoltossága).

A monográfiában megtalálható számos sok tápnövényű és gyengültségi (opportunista) parazita is, pl. *Ph. exigua*, *Ph. macrostoma*, *Ph. sorghina* (trópusokon és szubtrópusokon gyakori).

A könyv azon a cikksorozaton alapul („Contributions towards a monograph of *Phoma*”), amely a szerzők tollából 1992 és 2002 között jelent meg a *Persoonia* folyóiratban.

A 19. században és a 20. század első felében Saccardo rendszerének megfelelően több ezer fajt írtak le az olyan piknidiomos gombák körében, amelyek színtelen, válaszfal nélküli konídiomokat képeztek. Ebben a koncepcióban jelentős hangsúlyt kapott a *Phoma*-szerű piknidiomos gombák osztályozásakor a gazdanövény-specifikusság, a szubsztrátum szigorú alkalma-

zása, és a konídiumban a válaszfal (szeptum) megléte vagy hiánya.

Általában a *Phoma* besorolást alkalmazták azokra a fajokra, amelyeknek egysejtű, színtelen (hyalin) konídiumaik vannak, és a növények szárain, illetve vesszein növekedtek; a *Phyllosticta*-hoz kerültek a hasonló, de a leveleken megjelenő gombák. A kétsejtű, hyalin konídiumú fajokat, melyek a szárazon és vesszőkön károsítottak a *Diplodina*-ba, a hasonló, de a leveleken előfordulókat az *Ascochyta*-ba sorolták be.

Természetesen sok *Phoma*-szerű gomba fordul elő nem csak a leveleken, hanem a vesszőkön és a szárazon is; sok esetben pedig a pikenidiumban egyidejűleg mind egysejtű, mind kétsejtű konídiumok megtalálhatók. Ez a kaotikus helyzet oda vezetett, hogy különböző *Phoma*-szerű gombáknak mind a négy genusban, nagy számban keletkeztek szinonimjaik.

A szerzők a *Phoma* nemzetségnél bevezették a táptalajon (*in vitro*) vizsgált jellemvonások leírását, melyek az alapját képezik a modern nemzetségkoncepciónak. A *Phoma* és *Ascochyta* típusfajok részletes tanulmányozása után számos fajt vagy fajcsoportot írtak le, elhagyták a gazdanövény szerepét mint a fajok elkülönítésének elsődleges kritériumát, és részletes,

legalább háromféle táptalajon (zabliszt, malátakivonat, meggyextrakt-agar) megfigyelt részletes morfológiai és tenyésztési adatokkal, továbbá speciális ökológiai és patológiai sajátosságokkal jellemezték azokat.

A *Phoma* genus a Coelomycetes gombák nemzetsége. Ezek a gombák közönségesen és gyakran megtalálhatók különféle környezeti feltételek között, de meghatározásuk meglehetősen bonyolult. Igen nagy szükség van tehát egy olyan gyakorlati kézikönyvre, amely segítséget nyújt az identifikáláshoz, s ez a könyv kiválóan betölti ezt az űrt. A könyvben megtalálhatók azok a rajzok és kulcsok, amelyek a kórokozó és szaprofiton *Phoma* fajok *in vitro* identifikálását teszik lehetővé. Megtalálhatók benne az irodalmi hivatkozások, a kiegészítő diagnosztikai irodalom, a reprezentatív tenyészetek, és számos szinonim név, melyet a korábbi mikológiai és növénykórtani szakirodalom alkalmazott.

A könyv különösen hasznos azoknak az oktatóknak és kutatóknak, akik a mikológia, növénykórtan és mikrobiológia területein dolgoznak.

Kövics György

Debreceni Egyetem Növényvédelmi Tanszék

kovics@helios.date.hu

A NÖVÉNYVÉDELMI KLUB

2005. május 2-án 17 órakor várja az érdeklődőket a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (Budapest V. ker., Kossuth Lajos tér 11.) színháztermében.

A klubdelutánon **DR. RIPKA GÉZA** osztályvezető,
FVM Növény- és Talajvédelmi Központi Szolgálat

AZ INTEGRÁLT SZÁNTÓFÖLDI NÖVÉNYTERMESZTÉS NÖVÉNYVÉDELMI VONATKOZÁSAI

címen tart előadást.

További program: **Könyvbemutató**

MÉSZÁROS ZOLTÁN ÉS SZABÓKY CSABA

A MAGYARORSZÁGI MOLYLEPKÉK GYAKORLATI ALBUMA

A könyv a helyszínen megvásárolható. Ára: 1800 Ft (ÁFÁ-val)

Minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Dr. Tarjányi József
a Klub elnöke

és

Zsigó György
a Klub titkára